

Системи управління відносинами з постачальниками (SRM) є інформаційними системами, що допомагають компаніям ефективно управляти взаємодією з їх постачальниками. SRM-системи дозволяють компаніям оптимізувати взаємодію з постачальниками, знижувати витрати, підвищувати якість та швидкість поставок, а також забезпечувати стабільність у ланцюжку постачань [1].

Системи управління виробництвом (MES) допомагають контролювати та оптимізувати процеси виробництва. MES – інформаційна інфраструктура, яка допомагає координувати виробництво в глобальному масштабі, в тому числі в режимі реального часу. Подібна координація зачіпає специфікації, обладнання, технологічні процеси, організаційні процедури, контроль якості та персонал, виробництво і зазвичай розглядаються як рівень, який об'єднує бізнес-системи (наприклад, ERP) і системи управління технологічними процесами [2].

Таким чином, застосування методів цифрового управління допомагає компаніям стати більш гнучкими, конкурентоспроможними та адаптивними до змін в сучасному бізнес-середовищі.

Література:

1. Роль цифрової трансформації у розвитку бізнесу.
URL: <https://metinvest.digital/ua/page/rol-cifrovo-transformac-u-rozvitku-b-znesu/> (дата звернення: 28.02.2024).

2. MES-система – Управління виробництвом.
URL: <https://ia.ua/uk/resheniya/it-upravlinnya-pidpryyemstvom/mes-sistema-upravlinnya-virobnictvom/> (дата звернення: 28.02.2024).

АНАЛІЗ РИЗИКІВ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Чумак А.А., здобувач вищої освіти*,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

Аграрний сектор є ключовим для української економіки. Україна має розвинений продовольчий комплекс, який може не лише повністю забезпечити населення країни харчовими продуктами, але й активно виступати на міжнародних ринках ключових агропродовольчих товарів. Завдяки сильному продовольчому експорту, Україна є важливим гарантом світової продовольчої безпеки.

---

* Науковий керівник – Зайка С.О., к.е.н., професор

Однак воєнні дії, спричинені повномасштабною агресією РФ, призвели до погіршення продовольчої безпеки в Україні внаслідок порушених логістичних ланцюгів, зруйнованих інфраструктурних об'єктів та виробництв, а також зменшення кількості продовольства, що виробляється на діючих підприємствах.

Втрата обсягів виробництва продукції рослинництва в натуральних величинах 2022 р., порівняно з 2021 р., дорівнює 35-40 % через нижчу врожайність і скорочення посівних площ внаслідок тимчасової окупації територій України. Також, за оцінкою Мінагрополітики, у 2022 р. було втрачено 15-20 % поголів'я великої рогатої худоби, свиней та птиці.

Станом на червень 2023 р. прямі збитки АПК України оцінюються у 8,7 млрд дол. США, а непрямі втрати – у 40,3 млрд дол. США.

За час повномасштабної війни, в період 2022-2023 рр., аграрному сектору довелось стикнутися з наступними основними ризиками для свого функціонування та розвитку:

1. Значна частина сільськогосподарських земель стала непридатною для сільськогосподарської діяльності через окупацію, постійні обстріли або мінування. За 2022 р. загальна посівна площа зменшилась на 20 % у порівнянні з 2021 р.

2. Зменшення обсягів внесення добрив та засобів захисту рослин внаслідок недостатнього фінансування та необхідності економії призвело до зниження врожайності сільськогосподарських культур та погіршення якості ґрунтів. У 2022 р. кількість внесених добрив зменшилась на 50-60 %.

3. На територіях, де відбувалися активні бойові дії, сільськогосподарські угіддя зазнали значних збитків, які значно вплинули на якість земель та вимагатимуть значних витрат на їх відновлення для сільськогосподарського використання у майбутньому. Розміри воєнного забруднення призведуть до тимчасового виведення з обробітку значної кількості земель, які використовуються для вирощування продуктів харчування. Наразі в зоні ризикового сільського господарства перебуває близько третини українських земель.

4. Погіршення забезпеченості сільгоспідприємств технікою. Продажі комбайнів за перші 7 місяців 2022 р. порівняно з відповідним періодом 2021 р. зменшилися в 2,4 рази, а тракторів – удвічі. Це відбувається на тлі значних фізичних втрат техніки внаслідок бойових дій або її викрадення окупантами. За оцінками, 84,2 тис. од. техніки та устаткування є повністю або частково пошкодженими.

5. Відчувається значний дефіцит трудових ресурсів у сільському господарстві. Частина працівників сільгоспідприємств та фермерів була вимушена не тільки припинити економічну діяльність в аграрному секторі, а й залишити свої домівки через бойові дії. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, понад 150 тис. фермерів та працівників продовольчої системи безпосередньо постраждали від війни та/або були змушені мігрувати. Перспектива відновлення їх економічної діяльності на власних землях є невизначеною, що може призвести до їх виходу з аграрного бізнесу або зміни спеціалізації. У складному становищі опинилися дрібнотоварні виробники, які вирощували сезонну продукцію, відігравали важливу роль у забезпеченні зайнятості й доходів сільського населення.

6. Частина об'єктів інфраструктури виробництва, зберігання та первинної переробки сільськогосподарської продукції зазнала збитків, також був ускладнений збут продукції на зовнішні ринки. Противник систематично нищить зерносховища, продовольчі склади, логістичну інфраструктуру, а також ускладнює експортні поставки української аграрної продукції. Це призводить до зниження доходів агровиробників.

7. Дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності сільськогосподарських виробників, в тому числі через зростання собівартості виробництва.

8. Посилення кризових ситуацій у тваринництві, особливо у м'ясо-молочному секторі. Господарства населення, де кількість тварин зменшується щомісяця, виявилися особливо вразливими перед викликами війни. А оскільки саме вони головним чином утримують ВРХ, зокрема корів, це спричинило загальне зниження виробництва молока. Навіть при збільшенні обсягів виробництва молока агропідприємствами у 2023 р., вони поки що не змогли повністю компенсувати це зменшення.

9. Екологічні проблеми. Бойові дії та мінування території призвели до того, що сільгоспвиробники не могли використовувати до 30 % полів для посіву у 2022 р., а у 2023 р. непридатними для використання були 25 % площ. Близько 1 млн га території потребує обстеження на наявність вибухонебезпечних предметів. Руйнування Каховської ГЕС також спричинило значні втрати земельним ресурсам та аграрному сектору.

Проте, незважаючи на названі вище проблеми, український аграрний сектор продемонстрував високу стійкість до ризиків. Тож в умовах повномасштабної війни станом на кінець 2023 р. в аграрному секторі України спостерігалась така ситуація:

1. Збір урожаїв у всіх категоріях сільськогосподарських культур перевищує потреби внутрішнього споживання у 1,5-3 рази.

2. Потреби в м'ясі та м'ясопродуктах на внутрішньому ринку повністю задовольняються завдяки збільшенню виробництва, що дозволило зменшити імпорт м'яса.

3. Молочна галузь на сільськогосподарських підприємствах поступово відновлюється, приводячи виробництво молока на довоєнний рівень.

4. Зростає виробництво овочів. У третьому кварталі 2023 р. пропозиція овочів стрімко зростає за рахунок надзвичайно сприятливих погодних умов та збільшення обсягів виробництва в деяких регіонах. Це дозволило компенсувати наслідки для овочівництва від несприятливих умов у південних регіонах та руйнування Каховської ГЕС. Завдяки вдалим урожаям та збільшенню виробництва, ціни на овочі у 2023 р. в основному залишалися нижчими, ніж у 2022 році.

5. Попит громадян на плодово-ягідні культури задовольняється у повній мірі, незважаючи на втрати 25 % площ ягідників та 20 % площ садів через війну.

6. Обсяг експорту агропродукції поступово відновлюється. У порівнянні з 2022 р., обсяг експорту в 2023 р. зріс на 15 %, але експортний вииторг залишається на 8 % меншим через зменшення цін на майже всі види агропродукції в порівнянні з попереднім роком та дорогу експортну логістику.

Тож, хоча під час повномасштабної війни аграрний сектор економіки України став дуже вразливим перед непередбачуваними ризиками, які спричинили серйозні перешкоди для його функціонування та розвитку, в цілому він продемонстрував вражаючу стійкість та свою здатність виробляти сільськогосподарську продукцію і постачати харчові товари як на внутрішній, так і на зовнішній ринки попри воєнні умови. І навіть зважаючи на різні проблеми в аграрному секторі, Україна змогла залишитись одним з основних гарантів світової продовольчої безпеки.

Література:

1. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік.
URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryny-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik> (дата звернення: 06.03.2024).

2. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання.
URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryny-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 06.03.2024).

3. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_Report.pdf (дата звернення: 06.03.2024).

4. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. Непряма оцінка пошкоджень. Другий випуск, 10 листопада 2022. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/damagesreportissue2ua-1.pdf> (дата звернення: 06.03.2024).

5. Рекомендації комітетських слухань на тему: «Забезпечення функціонування АПК у 2023 році та особливості проведення весняно-польових робіт в умовах воєнного стану» / Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 06.03.2024).

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ ДИНАМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Шафоренко І.Ю., здобувач PhD*,

Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3833-6667>

У сучасному світі, де швидкість змін в економіці, технологіях та соціальних процесах змушує підприємства постійно адаптуватися до нових умов функціонування, теорія прийняття рішень відіграє ключову роль, створюючи базис для розробки методів та інструментів ефективного прийняття управлінських рішень.

Сутність теорії прийняття рішень полягає у вивченні процесів, механізмів та методів, які лежать в основі вибору оптимальних або задовільних рішень у різних умовах невизначеності та ризику. Вона дозволяє ідентифікувати, аналізувати та порівнювати альтернативні варіанти дій, враховуючи потенційні наслідки кожного з них, щоб вибрати найкращий шлях досягнення поставлених цілей.

Теорія прийняття рішень, як складова процесу управління, може бути визначена як систематичний підхід до аналізу проблем, ідентифікації альтернативних варіантів та вибору оптимального рішення в умовах невизначеності, обмежень та ризиків. Вона включає в

---

* Науковий керівник – *Зайка С.О., к.е.н., професор*